

4. Негл, Т. Стратегия и тактика ценообразования [Текст] / Т. Негл, Р. Холден. – СПб. : Питер, 2001. – 544 с.

5. Корінев, В. Методичний підхід до ціноутворення в умовах нестабільної економіки [Текст] / В. Корінев // Держава та регіони. – 2007. – № 6. – С. 63–68. – (Серія «Економіка і підприємництво»).

6. Берман, Б. Розничная торговля: стратегический подход [Текст] / Б. Берман, Дж. Эванс. – М. : Вильямс, 2003. – 1184 с.

7. Ритейлеры ищут желающих открыть продуктовый магазин экономкласса [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.prostobiz.ua/biznes/biznes_start/stati/riteylery_ischut_zhelayuschih_otkryt_produktovyy_magazin_ekonomklassa>.

8. Глобальные тренды розницы 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <<http://www.marketing.web-standart.net/node/50816>>.

Отримано 30.03.2011. ХДУХТ, Харків.

© І.В. Жарко, Т.С. Мазепа, Л.М. Смокова, 2011.

УДК 330.142.22:640.45

Н.С. Краснокутська, канд. екон. наук, доц.

В.В. Землянко, студ.

СИСТЕМА ФУНКЦІЙ ПОЗИКОВОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Систематизовано та надано змістовну характеристику функціям позикового капіталу, що дозволяє більш повно визначити його призначення в процесі господарської діяльності підприємства.

Систематизированы и охарактеризованы функции заемного капитала, позволяющие более полно определить его назначение в процессе хозяйственной деятельности предприятия.

Functions of loan capital are systematized and described that allow more fully define its appointment in the business processes.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Обмеженість фінансових ресурсів підприємства є головним чинником, що стримує розвиток сучасних підприємств. Для розширення фінансових можливостей підприємства необхідне залучення додаткових позикових коштів з метою збільшення інвестицій у власний бізнес, одержання більшого прибутку, згладжування сезонності виробництва. Але можливості такого розширення за кризових умов розвитку національної фінансово-економічної системи виявляються незначними, що зумовлює необхідність більш ретельного вивчення видів і форм позикового капіталу, умов його залучення та погашення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітними аспектами управління позиковим капіталом підприємства займалися такі вчені-економісти як І.О. Бланк, І.М. Волков, А.Н. Гаврилова, О.В. Єфімова, І.М. Карасєва, В.В. Ковальов, Н.В. Колчіна, А.В. Парамонов, Є.С. Стоянова, Г.Н. Ронова, В.І. Тітов, Т.В. Теплова, Н.М. Ткаченко, Н.Н. Тренъов, Є.І. Шохін, А.Д. Шеремет, Р.А. Фатхутдінов, Р.З. Яблукова та інші. Незважаючи на широке коло досліджень, присвячених вирішенню різноманітних проблем у сфері управління позиковим капіталом, шляхи його формування та напрями використання потребують подальшого розвитку з урахуванням сучасних реалій вітчизняного бізнесу.

Мета та завдання статті. Основною метою є вивчення та систематизація функцій позикового капіталу підприємства. Досягнення поставленої мети зумовило вирішення наступних завдань: розглянути сутність позикового капіталу підприємства, систематизувати та надати змістовну характеристику функціям позикового капіталу підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективна фінансова діяльність підприємства неможлива без постійного залучення позикових коштів. Використання позикового капіталу дозволяє істотно розширити обсяг господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективно використання власного капіталу, прискорити формування різних цільових фінансових фондів, а, в остаточному підсумку – підвищити ринкову вартість підприємства.

Хоча основу будь-якого бізнесу становить власний капітал, за результатами досліджень В.Г. Артеменка, М.В. Беллендира, на підприємствах ряду галузей економіки обсяг використовуваних позикових коштів значно перевершує обсяг власного капіталу [5]. Така ситуація пояснюється тим, що впродовж функціонування підприємства (наращення виробничої програми, зношування основних виробничих фондів і т.д.) потреба в коштах зростає, що вимагає відповідного фінансування приросту капіталу. Тому у разі нестачі власних коштів підприємства можуть залучати кошти інших організацій, які отримали назву позиковий капітал [6].

В економічній науці позиковий капітал у різних його формах вивчався вже довгий час. Як свідчать результати проведеного нами дослідження, більшість авторів схильні до визначення позикового капіталу як частини капіталу суб'єкта господарювання. Зміна акцентів в авторських підходах відбувається в повноті охоплення характерних ознак позикового капіталу, серед яких одні автори виділяють лише зворотність [7; 8], другі додають до цього платність [9], треті відзна-

чають лише строковість [10], четверті взагалі обходять питання властивостей у визначенні змісту позикового капіталу [3; 11-13].

На наш погляд, визначення позикового капіталу має спиратися на його сутнісні характеристики, а не властивості. Тому, узагальнюючи наведені авторські підходи, можна визначити, що позиковий капітал підприємства – це частина капіталу, що утворюється за рахунок отримання позик і виникнення боргових зобов'язань підприємства.

Оскільки позиковий капітал є невід'ємною частиною загальної величини капіталу, то функції, які він виконує в процесі господарської діяльності підприємства, тісно пов'язані із функціями капіталу. Найбільш вичерпно такі функції розглянуто в роботі А.М. Гаврилової, яка розглядає капітал як виробничий і фінансовий ресурс, джерело доходів, носія факторів ризику та ліквідності, а також виділяє функції власності та розпорядження, купівлі-продажу, тимчасової переваги [1].

Волковим В.А. обґрунтовано необхідність введення додаткових функцій позикового капіталу, що складаються з функцій забезпечення та інтенсифікації [2]. Підприємство самостійно здійснює інвестиційну діяльність, формує обсяг виробництва, визначає цінову політику й т.п. Для здійснення фінансово-господарської діяльності підприємство формує певну структуру джерел фінансування. Як показує практика, істотну роль у цій структурі відіграє позиковий капітал. При цьому варто мати на увазі, що підприємство в ринкових умовах повинне зберігати ліквідність, платоспроможність та працювати рентабельно.

Спираючись на результати досліджень А.М. Гаврилової [1] і В.А. Волкова [2], нами систематизовано функції позикового капіталу та визначено їх зміст:

1. *Ресурсна функція* позикового капіталу визначається двома аспектами:

– по-перше, позиковий капітал – виробничий ресурс (фактор виробництва). Накопичені економічні блага задіяні, насамперед, у виробничому процесі, а використовуваний у виробничому процесі позиковий капітал є чинником виробництва, тобто ресурсом, що впливає на результати виробництва. Як фактор виробництва позиковий капітал характеризується певною продуктивністю. Продуктивність або віддача позикового капіталу визначається як відношення обсягу виробленого продукту до суми використаного позикового капіталу;

– по-друге, позиковий капітал – частина фінансових ресурсів. У процесі виконання своєї функції як фінансового ресурсу позиковий капітал забезпечує кошти, необхідні для створення, організації й функціонування господарюючого суб'єкта, для організаційного розвитку та впровадження інновацій. У період зростання, особливо на

інноваційній основі, підприємство має потребу в нарощенні обсягу залученого позикового капіталу для підтримки та захисту від ризику, пов'язаного з наданням нових послуг і будівництвом нових потужностей. Як фінансовий ресурс позиковий капітал впливає на темпи зростання обсягів діяльності підприємства та його життєздатність у довгостроковій перспективі [1].

2. *Позиковий капітал як об'єкт власності та розпорядження.* Як об'єкт підприємницької діяльності позиковий капітал є носієм прав власності та розпорядження, які належать різним суб'єктам господарювання. У сучасних умовах підприємець, що використовує позиковий капітал в економічному процесі, може мати права розпорядження без права власності на нього. У цьому випадку права власності й розпорядження позиковим капіталом є розділеними між окремими суб'єктами економіки [1].

3. *Дохідна функція* позикового капіталу пов'язана з тим, що куди б не був спрямований позиковий капітал як економічний ресурс (у сферу реальної економіки або у фінансову сферу), він завжди потенційно здатний приносити дохід його власникові за умови ефективного його застосування.

4. *Позиковий капітал як об'єкт тимчасової переваги.* Процес функціонування позикового капіталу безпосередньо пов'язаний з фактором часу. Економічна теорія стверджує, що сьгоднішні блага завжди оцінюються індивідуумом вище благ майбутніх [1]. Для того, щоб спонукати власника позикового капіталу делегувати права його розпорядження тому чи іншому суб'єкту господарювання, необхідно забезпечити досить вагому для нього винагороду у вигляді процента.

5. *Ринкова функція позикового капіталу.* Як об'єкт купівлі-продажу позиковий капітал формує особливий вид ринку – ринок позикового капіталу, що характеризується відповідним попитом, пропозицією та ціною, а також певними суб'єктами ринкових відносин (підприємствами, кредитними установами та організаціями, інвестиційними фондами тощо). Попит на позиковий капітал породжує прагнення до його придбання, насамперед, як інвестиційного ресурсу та фактора виробництва. Відповідно суб'єктами попиту на позиковий капітал виступають підприємці, що залучають його в економічний процес. Ціна на позиковий капітал у системі ринкових відносин формується під впливом ринкової кон'юнктури, тобто за співвідношенням попиту та пропозиції. Кількісним вираженням цієї ціни виступає звичайно рівень середньорічної відсоткової ставки.

6. *Ризикова функція.* Рівень ризику використання позикового капіталу перебуває в прямій залежності від рівня очікуваної його при-

бутковості [3]. Чим вище очікуваний кредитором рівень прибутковості позикового капіталу при його використанні, тим вище буде супутній йому рівень ризику, і навпаки. Іншими словами, зв'язок між рівнями прибутковості й ризику використання позикового капіталу носить прямо пропорційний характер.

7. *Забезпечуюча функція* – полягає у забезпеченні виробництва коштами (додатковий приплив капіталу) і завдяки цьому, у зростанні прибутку підприємства, забезпечуючи тим самим подальший розвиток механізму капіталовкладень.

8. *Оперативна функція* пов'язана з підтримкою безперервності операційної діяльності підприємства за рахунок своєчасного залучення позикового капіталу (тісно пов'язана із ресурсною функцією, оскільки капітал виступає як фактор виробництва).

9. *Функція інтенсифікації господарської діяльності* – збільшення інтенсивності, продуктивності праці, обсягу виробництва завдяки залученню додаткових позикових коштів.

Інтенсифікація завдяки збільшенню додаткового залученого капіталу припускає збільшення витрат на виробництво однак ці витрати окупаються більше ефективним і економічним використанням всіх застосовуваних ресурсів. За рахунок інтенсифікації відбувається процес перетворення структури використовуваних ресурсів, її зрушення на користь упредметненої праці (фондоозброєності), тому що застосування нових машин та устаткування приводить до економії живої праці і росту його продуктивності. Відбувається також економія предметів праці і природних ресурсів за рахунок заміни природних матеріалів синтетичними, впровадження новітніх технологій у т.ч. технологій, що приводять до безвідхідного виробництва. У результаті інтенсифікації відбуваються зміни у використанні всіх факторів виробництва [4].

Висновки. Таким чином, проведені дослідження доводять, що підприємство, використовуючи позиковий капітал, має більш високий фінансовий потенціал розвитку (за рахунок формування додаткового обсягу активів) і розширює можливості приросту фінансової рентабельності. Водночас, збільшення позикового капіталу більшою мірою генерує фінансовий ризик і загрозу банкрутства. Тому управлінські рішення, пов'язані із залученням та використанням позикового капіталу, обов'язково мають спиратися на економічну доцільність вибору тієї чи іншої його форми з урахуванням принципів платності, строковості та зворотності.

Список літератури

1. Гаврилова, А. Н. Финансовый менеджмент [Текст] / А. Н. Гаврилова. – М. : Кнорус, 2007. – 129 с.

2. Волков, В. А. Управление заемным капиталом предприятия [Текст] : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.10 / В. А. Волков. – Саратов, 2005. – 172 с.
3. Бланк, И. О. Финансовый менеджмент [Текст] / И. А. Бланк. – К. : Ельга, 2007. – 481 с.
4. Райзберг, Б. А. Современный экономический словарь [Текст] / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовской, Е. Б. Стародубцева. – М. : Инфра-М, 2006. – 922 с.
5. Артеменко, В. Г. Финансовый анализ [Текст] / В. Г. Артеменко, М. В. Беллендыр. – М. : Дело и сервис, 2005. – 259 с.
6. Миронов, М. Г. Финансовый менеджмент [Текст] / М. Г. Миронов, Е. А. Замедлина, С. В. Жарикова. – М. : Экзамен, 2004. – 226 с.
7. Яблокова, Р. З. Финансовый менеджмент в вопросах и ответах [Текст] / Р. З. Яблокова. – М. : Проспект, 2004. – 202 с.
8. Сироткин, В. Б. Финансовый менеджмент компаний [Текст] / В. Б. Сироткин. – СПб. : Эльга, 2001. – 308 с.
9. Ковалев, В. В. Курс финансового менеджмента [Текст] / В. В. Ковалев. – М. : Проспект, 2008. – 326 с.
10. Шохин, Е. И. Финансовый менеджмент [Текст] / Е. И. Шохин. – М. : ФБК-Пресс, 2002. – 94 с.
11. Титов, В. И. Экономика предприятия [Текст] / В. И. Титов. – М. : Эксмо, 2008. – 355 с.
12. Каратуев, А. Г. Финансовый менеджмент [Текст] / А. Г. Каратуев. – М. : ФБК-ПРЕСС, 2001. – 496 с.
13. Бондарев, В. В. Корпоративные финансы [Текст] / В. В. Бондарев, В. Е. Леонтьев. – СПб. : Питер, 2002. – 544 с.

Отримано 30.03.2011. ХДУХТ, Харків.

© Н.С. Краснокутська, В.В. Землянок, 2011.

УДК 330.5(477)

Л.Д. Забродська, канд. экон. наук, доц.

М.В. Чорна, канд. экон. наук, доц.

Г.І. Забродська, асист.

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ З ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРА В УКРАЇНІ

Визначено основні проблеми формування людського фактора на макрорівні в Україні на основі результатів дослідження тенденцій аналітичних показників.

Определены основные проблемы формирования человеческого фактора на макроуровне в Украине на основе результатов тенденций аналитических показателей.